

Asia: OM 31/41/2015

Lapsenhuoltolain uudistaminen

Yleistä

Onko teillä yleistä lausuttavaa työryhmän ehdotuksesta?

Valtiovarainministeriö pitää yleisesti työryhmän ehdotuksia perusteltuina ja kannatettavina.

Lapsenhuoltolain yleiset säännökset (1. luku; 1-5 c §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

Valtiovarainministeriö kannattaa ehdotettuja säännöksiä, joilla pyritään määrittelemään huollon sisältöä ja vanhempien velvollisuuksia tapaamisoikeuden ja muiden lapsen oikeuksien toteutumista tukevalla tavalla.

Huoltajat ja tapaamisoikeus (2. luku; 6-12 §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

Valtiovarainministeriö kannattaa ehdotettua huoltajuuden toteamisen yksinkertaistamista muun muassa tavanomaisissa avoliittotilanteissa. Avoliitossa syntyvän lapsen isyyden tunnistaminen ennen lapsen syntymää merkitsisi samalla vanhempien yhteishuoltajuuden vahvistamista suoraan lain nojalla. Näissä tilanteissa nykyinen vaatimus erillisestä huoltajuussopimuksen vahvistamisesta sosiaaliviranomaisessa on tarpeeton. Riidanalaisissa tilanteissa osapuolten on mahdollista viedä asia erikseen ratkaistavaksi.

Laissa ehdotetaan säädettäväksi lapsen huollon yhtenä vaihtoehtona lapsen asumisesta vuorotellen vanhempiensa luona (7, 7 b, 9 a §). Valtiovarainministeriö kannattaa ehdotettua sääntelytapaa, jonka mukaan vuoroasumista koskevasta sopimuksesta tai päätöksestä voidaan tehdä lapsen huoltoa koskeva merkintä väestötietojärjestelmään, mutta lapsella voi kuitenkin edelleen olla vain yksi kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta ja siellä oleva asuinpaikka. Vuoroasumista koskevassa sopimuksessa tai päätöksessä tulee ehdotuksen mukaan aina ottaa huomioon, kumpi koti ilmoitetaan väestötietojärjestelmään talletettavaksi lapsen kotikunnaksi ja siellä olevaksi asuinpaikaksi. Sääntelytapa ei siten suoraan muuta lapsen ja perheen oikeuksia saada asuinpaikkaan

sidottuja palveluita ja etuuksia ainoastaan kotikunnasta. Se mahdollistaa kuitenkin palveluja ja etuuksia koskevan lainsäädännön kehittämisen jatkossa siten, että vuoroasumiseen liittyvät tilanteet otetaan erikseen tarkoituksenmukaisella tavalla huomioon.

Mietinnössä (s. 31) viitataan valtiovarainministeriössä osana Tulevaisuuden kunta -hanketta vireillä olevaan selvitykseen kaksoiskuntalaisuuden mahdollistamisesta. Selvityksen määräaika päättyy vuoden 2017 lopussa. Tällä hetkellä näyttää siltä, että selvityksen perusteella ei nähtäisi tarkoituksenmukaisena säätää mahdollisuudesta, että henkilöllä voisi olla kaksi virallista kotikuntaa. Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan myös tämä puoltaisi edellä mainittua, mietinnössä ehdotettua sääntelytapaa vuoroasumisesta.

Valtiovarainministeriö kannattaa lisäksi ehdotettua sääntelyä, jolla määritellään tuettujen ja valvottelujen tapaamisten määräämisen edellytykset nykyistä tarkemmin painottaen erityisesti lapsen etua. Valvottujen tapaamisten järjestämisen kannalta valtiovarainministeriö näkee myös perusteltuna vaatimuksen siitä, että vanhempi veloitetaan kunkin yksittäisen tapaamiskerran osalta ennalta ilmoittamaan, aikooko hän käyttää oikeuttaan tapaamiseen.

Oikeudenkäynti (3. luku; 14-17 §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

Valtiovarainministeriö kannattaa ehdotuksia, joiden tavoitteena on oikeudenkäyntimenettelyiden nopeuttaminen ja uusintaoikeudenkäyntien ehkäiseminen.

Valtiovarainministeriö kiinnittää huomiota siihen, että sosiaaliviranomaisen tekemille olosuhdeselvitykselle ehdotetaan asetettavaksi määräaika (16 §:n 4 momentti). Säännöksessä tai sen perusteluissa tulisi tuoda esille, että asetettava määräaika ei saisi olla kohtuuttoman lyhyt. Myös ehdotuksen vaikutuksia sosiaaliviranomaisten toimintaan tulisi arvioida tarkemmin (ks. jäljempänä kohta Vaikutukset).

Huolto- ja tapaamisriitojen tuomioistuinsovittelu (3 a. luku; 17 b ja 17 d §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

Mietinnössä ehdotetaan laajennettavaksi kunnan tehtävää järjestää asiantuntija-avustajia tuomioistuimeen siten, että asiantuntija-avustajia tulisi osoittaa myös avustamaan lapsen kuulemisessa tuomioistuimessa. Kunnille aiheutuneet kustannukset korvataan myös tältä osin valtion varoista oikeusministeriön hallinnonalan määrärahoista. Valtiovarainministeriöllä ei ole huomautettavaa ehdotuksesta.

Vieraassa valtiossa annettu päätös ja lapsen palauttaminen (6. luku; 39 ja 41 §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

-

Asetuksenantovaltuus (7. luku; 49 §)

Lausuntonne ehdotetusta säännöksestä?

Sosiaalilautakunnan tehtävistä ehdotetaan säädettäväksi laissa ja tehtäviä voitavan tarkentaa valtioneuvoston asetuksella. Kuntien tehtävistä on säädettävä lailla (PL 121 §), mutta tehtävien teknisluonteinen tarkentaminen asetuksella on mahdollista. Asetuksenantovaltuus koskisi perustelujen mukaan lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan sopimuksen vahvistamista sekä selvityksen tekemistä oikeudenkäyntiä varten. Tarkempaa sääntelyä voidaan näiden osalta perustella tarpeella yhdenmukaistaa viranomaiskäytäntöjä.

Liitelait

Onko teillä lausuttavaa liitelakeihin ehdotetuista muutoksista?

-

Vaikutukset

Onko ehdotuksen vaikutukset mielestänne arvioitu asianmukaisesti?

Valtiovarainministeriö yhtyy mietinnössä todettuun tarpeeseen arvioida väestötietojärjestelmän muuttamisesta aiheutuvat kustannukset esityksen jatkovalmistelussa. Esityksen taloudellisten vaikutusten arvioinnissa todetaan, että väestötietojärjestelmän muuttamisesta aiheutuu kertaluonteinen kustannus (merkintä lapsen vuoroasumisesta koskevasta sopimuksesta tai päätöksestä, isyyssratkaisujen vaikutukset lapsen huoltajuuteen). Lisäksi tulisi varmistaa, että esityksen voimaantuloaikataulu mahdollistaa ehdotettujen muutosten huomioon ottamisen viranomaisten tietojärjestelmissä.

Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan mietinnössä todettujen vaikutusten lisäksi olisi tarpeen vielä arvioida tarkemmin niitä tuomioistuinkäsittelyihin ja sosiaaliviranomaisten sopimusten vahvistamiseen liittyviä kustannus- ja muita vaikutuksia, jotka aiheutuvat uudesta lapselle läheisten henkilöiden mahdollisuudesta hakea tapaamisoikeuden vahvistamista. Sääntelyssä ja sitä koskevassa tiedottamisessa on tarpeen korostaa näissä tilanteissa tapaamisoikeuden vahvistamisen korkeaa kynnystä - edellytyksenä on lähtökohtaisesti vanhemmuutta vastaava suhde. Muutoin erityisesti isovanhempien hakemusten määrä saattaa olla ennakoitua suurempi ja aiheuttaa tarpeetonta lisätyötä.

Vaikutusarvioinnissa arvioidaan yleisellä tasolla kuntien sosiaalitoimen kustannuksia lisääviä ja toisaalta vähentäviä ehdotuksia. Vaikutuksia tulisi pyrkiä arvioimaan yksityiskohtaisemmin, kuten sosiaalilautakunnan olosuhdeselvityksille asetettavan määräajan vaikutusta henkilöstötarpeeseen. Ottaen huomioon sosiaalitoimea koskevat ehdotukset kokonaisuutena, esimerkiksi menettelyjen

osin huomattavankin yksinkertaistamisen, valtiovarainministeriö pitää kuitenkin mahdollisena, ettei ehdotuksista aiheudu ainakaan merkittäviä lisäkustannuksia kunnan sosiaalitoimelle.

Muuta

Onko teillä muuta lausuttavaa työryhmän ehdotukseen liittyen?

Valtiovarainministeriö toteaa, että lakiehdotuksen jatkovalmistelussa tulisi ottaa huomioon valmisteilla oleva maakunta- ja sote-uudistus, jonka myötä myös kunnan sosiaalitoimen lapsenhuoltolain mukaiset tehtävät siirtyvät maakunnan viranomaisille.

Esitys tulee tuoda ennen sen antamista käsiteltäväksi Kuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukuntaan.

Mäenpää Eeva
Valtiovarainministeriö - Kunta- ja aluehallinto-osasto